

AQU
0520

A) - A

4408

MUS. COMP. ZOOO
LIBRARY
UGL 1 11731
HARVARD
UNIVERSITY

AQUILA

A MADARTANI INTÉZET

(AZ ORSZ. TERMÉSZETVÉDELMI HIVATAL MADÁRTANI OSZTÁLYA)

ÉVKÖNYVE

ANNALES INSTITUTI ORNITHOLOGICI HUNGARICI

1962—63

MEGINDÍTOTTA:
HERMAN OTTÓ

FUNDAVIT:
OTTÓ HERMAN

SZERKESZTI:
DR. VERTSE ALBERT

EDITOR:
DR. A. VERTSE

43 ábrával

LXIX-LXX. ÉVFOLYAM

TOM: 69-70

VOLUME: 69-70

MEZŐGAZDASÁGI KIADÓ

AQUILA

MUS. COMP. ZOOL
LIBRARY

DEC 14 1964

HARVARD
UNIVERSITY

LIBRARY
MUS. COMP. ZOOLOGY
CAMBRIDGE, MASS.

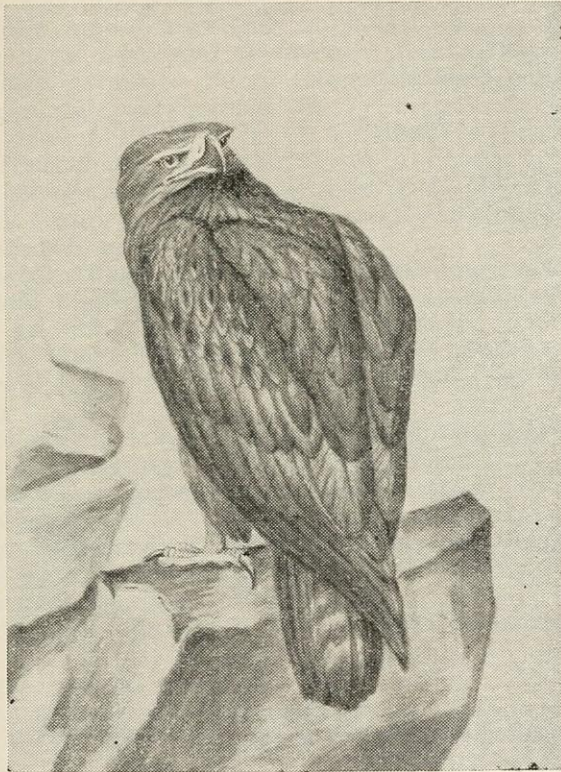
AQUILA

A MADÁRTANI INTÉZET

(AZ ORSZ. TERMÉSZETVÉDELMI HIVATAL MADÁRTANI OSZTÁLYA)

ÉVKÖNYVE

ANNALES ISNTITUTI ORNITHOLOGICI HUNGARICI

MEGINDÍTOTTA
HERMAN OTTÓ

FUNDAVIT
OTTO HERMAN

SZERKESZTI
Dr. VERTSE ALBERT

EDITOR
Dr. A. VERTSE

LXIX—LXX. ÉVFOLYAM

43 ábrával
TOM.: 69-70.

VOLUME: 69-70.

1962—63

MEZŐGAZDASÁGI KIADÓ
BUDAPEST 1964

AQUILA

A MADÁRTANI IRTÉNYET

A MAGYARORSZÁGI FIZIKAI ÉS MATEMATIKAI TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ÉS A HUNGÁRIA ACADEMY OF SCIENCES JOURNAL OF MATHEMATICAL PHYSICS

Megjelent — Erschienen:

1964

HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
BUDAPEST

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Agárdi Ede</i> : A füles kuvik fészkelése Baranya megyében	265
<i>Agárdi Ede</i> : A szürke légykapó fészkelése	269
<i>Agárdi Ede</i> : Fészkelési rendellenességek	266
<i>Aradi Csaba</i> : A kis héja nagyerdei (Debrecen) fészkelése	248
<i>Aumüller István</i> : Vörös ásólúd a Fertő (Neusiedlersse) partján	257
<i>Babay Károly</i> : Kacagócsér megfigyelés	262
<i>Babay Károly</i> : vide Fodor Tamás	252
<i>Dr. Beretzk Péter</i> : Füstösrécék Kunfehértavon	258
<i>Dr. Beretzk Péter</i> : Uszadékszigetek madarai és nádasok ritka fészkelői	259
<i>Dr. Beretzk Péter</i> : A függő cinege fészekkárosodásánál észlelt ivadék gondozási és létfenntartási ösztön megnyilvánulása	271
<i>Béldi Miklós</i> : Madártani megfigyelések a Fekete-tenger partján	209
<i>Béldi Miklós</i> : Áttelelő kissárszalonka és pettyes vízicsibe Nanyegyednél	273
<i>Béldi Miklós</i> : Sziki pacsirta Kolozsvár környékén	273
<i>Béldi Miklós</i> : Füstös cinege Kolozsvár környékén	274
<i>Béldi Miklós</i> : Karvalyposzáta, foltos nádiposzáta és énekes nádiposzáta Kolozsvár főterén	274
<i>Béress József és Molnár Pál</i> : Adatok egyes téli madárvendégeink táplálkozásához és dinamikájához Kolozsváron (Cluj) és környékén	57
<i>Béress József</i> : Madártani megfigyelések Máramarosban és a Radnai havasokban	276
<i>Bogdán László</i> : Hogyan isznak a vadludak befagyott vizeknél	268
<i>Buchert Ádám</i> : Havasi sarlósfecske Pécssett	252
<i>Csaba József</i> : Madártani jegyzetek Vas megyéből	263
<i>Csaba József</i> : Faunisztikai adatok a szombathelyi múzeum elpusztult madár-gyűjteményéből	266
<i>Csiba Lajos</i> : Bütykös hattyú Doborgaz határában	257
<i>Csiba Lajos</i> : Rétisas a Felső-Szigetközben	258
<i>Dr. Dózsa István</i> : A házi veréb (<i>Passer domesticus</i>) mint <i>Salmonella Typhi murium</i> hordozója	225
<i>Fába László</i> : Madártani adatok egy régi preparálási naplóból	272
<i>Fekete Károly</i> : Gatyáskuvik Baján	262
<i>Ferencz Miklós</i> : Búbos és fenyvescinege fészkelése Somogyban	262
<i>Fernbach János</i> : A fürjek kései tojásszórása	268
<i>Fernbach János</i> ; Északi örvösrigó Zobnaticán	273
<i>Fernbach János</i> : Sarkantyús sármány a Vojvodinában	276
<i>Filipascu Alexandru</i> : A csonttollú Kolozsváron és környékén	159
<i>Filipascu Alexandru</i> : A csíz mint a Máramarosi és Radnai havasok fészkelő madara	205
<i>Filipascu Alexandru</i> : Adatok Kolozsvár madárvilágához	276
<i>Filipascu Alexandru</i> : Csonttollú a Radnai havasokban	273
<i>Fodor Tamás</i> – <i>Babay Károly</i> : Urali bagoly fészkelése a Sátorhegységben	252
<i>Gajdács Mátyás</i> : Flamingók pusztulása Abesszíniában	279
<i>Geréby György</i> : Füstös récék és kékcsőrű réce Pellérdén	258
<i>Geréby György</i> : A feketeszárnyú székicsér fészkelése Magyarországon	259

<i>Geréby György</i> : Szalagos keresztcsőrű Pécesett	263
<i>Gorzó György</i> : Amerikai cankó a magyar faunában	125
<i>Gyéressy Antal</i> : Madártani adatok a Duna-Tisza közéről	259
<i>Győrfi Sándor</i> : Újabb füstös cinege előfordulása Erdélyben	274
<i>Győrfi Sándor</i> : Újabb csicsőrke megfigyelések	275
<i>Győrfi Sándor</i> : Bajszos sármány fészkelése a Nyugat-Erdélyi Kárpátok keleti lejtőin	276
<i>Győry Jenő</i> : Jegesrécék Siófoknál	257
<i>Győry Jenő</i> : Adatok a csilp-csalp füzike fészkelési ökológiájához	270
<i>Győry Jenő</i> : Süvöltő fészkelése a Soproni hegységben	255
<i>Győry Jenő</i> : Madárfaunisztikai adatok a Kőszegi hegységből, Szalafő (Vas m.) környékéről és a Duna mentéről	262
<i>Dr. Homonnay Nándor</i> : Magyarország és környező területe gólyaállományának mennyiségi felvételezése az 1941. évben	83
<i>Hüttler Béla</i> : A sarkantyús sármány előfordulása Magyarországon	256
<i>Jakab András</i> : Énekes hattyú előfordulása	257
<i>Jakab András</i> : Bütykös ásólúd Bihar megyében	257
<i>Jakab András</i> : Havasi sarlósfecskék feltűnése Budapesten	252
<i>Jakab András</i> : Sarlósfecskék fészkelőtelepe Budapesten a Bem József utcában	260
<i>Kálóczy Lajos</i> : Solymászati és madártani emlékek a régi magyarszépírodalomból és hivatalos írásokból	231
<i>Kálóczy Lajos</i> : Bütykös hattyú a Mosoni-Dunán	257
<i>Dr. Keve András és Dr. Pátkai Imre</i> : A magyarországi héják rendszertani helyzete	127
<i>Dr. Keve András és Schmidt Egon</i> : A vízimadarak vonulásának egyidejű (synchron) kutatása	145
<i>Dr. Keve András</i> : Különösebb madárvendégek a Balaton mellett 1959 őszétől 1962 tavaszáig	264
<i>Dr. Keve András</i> : Vigyázzunk a vörhenyes fecske előfordulására	272
<i>Kiss Keve</i> : Darázsölyv a debreceni Nagyerdőn	258
<i>Dr. Kiss Vilmos</i> : Flamingó az Ipoly völgyében	247
<i>Klemm Werner</i> : A fülespacsirta fészkelésének első bizonyítéka a déli Kárpátokban	253
<i>Koffán Károly</i> : Havasi szürkebegyek Budaörs határában	265
<i>Kohl István</i> : Szürkegém fészkelése Beresztelke községben	247
<i>Kohl István</i> : Énekeshattyúk Szászrégen vidékén	257
<i>Kohl István</i> : Gatyáskuvik Szászrégen környékén	273
<i>Kóródi Gál János</i> : Adatok a borzas gödény elterjedéséhez, biometriájához és táplálkozásához Romániában	65
<i>Dr. Korompai Viktor</i> : Tengelicfészkek száma és lelőhelyei Gyula város belterületén az 1961. évben	103
<i>Kovács Andor</i> : Különös sólyom Argentínából	223
<i>Dr. Kretzói Miklós</i> : Bagolyköpet-vizsgálatok	47
<i>Dr. Kretzói Miklós</i> : A hóbagoly egy régibb dunántúli előfordulása	252
<i>Dr. Makatsch Wolfgang</i> : Kakuk kisörgébcis fészkeben	269
<i>Máté László</i> : Fehérszárnyú szerkők telepe Ürböpusztán	259
<i>Mikuska József</i> : Vörös ásólúd a kanizsai járásban	257
<i>Mikuska József</i> : Megfigyelések a Ludas tavon (Vojvodina)	278
<i>Mile Dániel</i> : Gyurgyalag telep a Tiszántúlon	268
<i>Molnár Pál</i> vide Béres József	57
<i>Mosónszky Arisztid</i> : A Kárpát-medence madárfaunájának észak-európai expanzív formáiról	173
<i>Munteanu Dan</i> : A füstös cinege Kolozsváron (Cluj) is fészkel	274
<i>Munteanu Dan és Filipascu Al.</i> : Ornithológiai megfigyelések Kosnán	277
<i>Murvány Árpád</i> : A halvány geze fészkelése Orosházán	255
<i>Nagy Gyula</i> : Az örvösrigó északi alfajának előfordulása Magyarországon	254
<i>Nagy Imre</i> : A fekete gólya fészkelése 1959-ben a Bakonyban	246
<i>Nemere Lajos</i> : A kis vércse fészkelése Makó határában	251
<i>Dr. Ocsóvszky László</i> : Eltojtt darutojás a eserebökényi pusztán	268

<i>Dr. Ocsovszky László</i> : Reznek fészkelése Cserebökényben	251
<i>Dr. Pátkai Imre</i> vide <i>Dr. Keve András</i>	127
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Kis kárókatona Biharugrán	268
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Bütykös hattyú Szentgotthárdon	257
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Fekete réce az Alföldön, füstös réce a Dunán	257
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Szirti sas Gödöllő környékén	258
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Lónadály kispólingon	268
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Sziki pacsirta téli előfordulása	254
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Léprigó költése Budakeszi határában, havasi lile a Dunán-túlon	261
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Fülepacsirta Székkutas határában	262
<i>Dr. Pátkai Imre</i> : Gubacsevő süvöltők	270
<i>Péczely Péter</i> : A madarak kopácsoló mozgásának hatása a nyakcsigolyák alakulására	131
<i>Péczely Péter</i> : Csigaforgató a vásárhelyi Fehértón	268
<i>Porga Zoltán</i> : Bütykös ásólúd Tatán	257
<i>Radetzky Jenő</i> : A kerecsensólyom fészkelése a Velencei hegységben	258
<i>Radetzky Jenő</i> : A léprigó síksági fészkelése és a gulipán újabb fészkelőhelyei Fejér megyében	261
<i>Radványi Ottó</i> : Fekete gólya fészkelése a Bodroghözben	246
<i>Radványi Ottó</i> : Megfigyelések gyurgyalag telepeken	267
<i>íj. Réthy Zsigmond</i> : Kiskócsagtelepek a Hármaskörös mentén	245
<i>Dr. Sággy Antal</i> : További adatok a Gerecse hegység és a Középső-Duna madárvilágához	263
<i>Sámuel Nicolette</i> : Őszi megfigyelés a tüzesfejű királyka udvarlási viselkedéséről	199
<i>Schäfer Lajos</i> : Füstös réce a Tiszán	258
<i>Schäfer Lajos</i> : Adatok a Duna — Tisza köze madárvilágához	259
<i>Schäfer Lajos</i> — <i>Dr. Tapfer Dezső</i> : Budapest sarlósfecske állománya 1961-ben	261
<i>Schäfer Lajos</i> : Héjasas Tőserdőnél	258
<i>Schäfer Lajos</i> : A déli hantmadár Aggteleken	267
<i>Schmidt Egon</i> : Gyöngybagoly-köpetvizsgálatok eredményei	51
<i>Schmidt Egon</i> vide <i>Dr. Keve András</i>	145
<i>Schmidt Egon</i> — <i>Sterbetz István</i> : Adatok a Duna — Tisza közti szikések madárvilágához	258
<i>Schmidt Egon</i> : Csigát etető őszapó	271
<i>Schmidt Egon</i> : Torzcsőrű citromsármány	271
<i>Schmidt Egon</i> : Adatok a Villányi hegység madárfaunájához	265
<i>Dr. Solymosy László</i> : Kis póling a Dunántúl északnyugati részén	262
<i>Dr. Solymosy László</i> : Traktort követő ugartyúk	262
<i>Dr. Sónagó Mihály</i> : A kanalasgém és székicsér hortobágyi fészkelése	268
<i>Sterbetz István</i> : A pásztorgém rendszeres megjelenése a Saséri rezervátumban	246
<i>Sterbetz István</i> : A batla fészkelése a Saséri rezervátumban	247
<i>Sterbetz István</i> : Madarak burgonyabogár pusztítása	272
<i>Sterbetz István</i> vide <i>Schmidt Egon</i>	258
<i>Stollmann András</i> : Adatok a fenyőrigó fészkeléséhez a Nyugati-Kárpátokban	195
<i>Szelke Árpád</i> : Madártani tapasztalatok a nyílt tengereken	279
<i>Szemere László</i> : A balkáni gerle megtelepedett a Bakonyban	263
<i>Szepesvári László</i> : Fenyőszajkó a Sátor-hegységben	267
<i>Szilassy Zoltán</i> vide <i>Győry Jenő</i>	255
<i>Szomjas László</i> : Macskabaglyok gyülekezése nyúlsírasra	270
<i>Szöke Péter</i> : A madárhangábrázolás egzakt módszere	109
<i>Dr. Tapfer Dezső</i> : vide <i>Schäfer Lajos</i>	261
<i>Dr. Tapfer Dezső</i> : Hollók a Pilis-hegységben	263
<i>Ternyák Jenő</i> : Énekes hattyú Kiskunhalas határában	257
<i>Ternyák Jenő</i> : Szirti sas a Harangos tónál	258
<i>Ternyák Jenő</i> : Fülepacsirta az inokai erdőben	259
<i>Turcek Fr. J.</i> : A karmazsinpirók területfoglalása Szlovákiában	169
<i>Urbán Sándor</i> : Széncinege korai fészkelési kísérlete	270
<i>Vásárhelyi István</i> : Ragadozómadár-adatok a Bükkből	258

<i>Vásárhelyi István</i> : Holló a Bükkben	267
<i>Dr. Vertse Albert</i> : Dr. H.e. Csörgey Titusz	15
<i>Dr. Vertse Albert</i> : Madártelepítési kísérletek (1960—1962)	23
<i>Vespremeanu E. E.</i> : Adatok a román Duna-ártér madarainak ökológiájához	211
Apró közlemények	245
In memoriam!	281
Könyvismertetések	285
Index alphabeticus avium	303

CONTENTS

<i>Agárdi, E.</i> : Scops Owl nesting in County Baranya	265
<i>Agárdi, E.</i> : Spotted Flycatcher's nesting-sites	269
<i>Agárdi, E.</i> : Nesting irregularities	266
<i>Aradi, Cs.</i> : Levant Sparrow Hawk nesting in the Nagyerdő of Debrecen	250
<i>Aumüller, St.</i> : Ruddy Shelduck on the shore of the Fertő Lake (Neusied- lersee)	257
<i>Babay, K.</i> : Gull-billed Tern observed	262
<i>Babay, K.</i> vide Fodor, T.	252
<i>Dr. Beretzk, P.</i> : Rare breeding-birds of the reeds	259
<i>Dr. Beretzk, P.</i> : Velvet Scoters on the Lake of Kunfehértó	258
<i>Dr. Beretzk, P.</i> : The birds of floating-islands	259
<i>Dr. Beretzk, P.</i> : The assertion of parental and selfpreservational instincts observed at damaged nests of the Pendule Tit	271
<i>Béldi, M.</i> : Ornithological observations on the shore of the Black Sea	209
<i>Béldi, M.</i> : Hibernating Little Snipe and Spotted Crake at Nagyenyed (Aiud)	273
<i>Béldi, M.</i> : Short-toed Lark in the Countryside of Kolozsvár (Cluj)	273
<i>Béldi, M.</i> : Sombre Tit breeding in the Countryside of Kolozsvár (Cluj)	274
<i>Béldi, M.</i> : Barred Warbler, Sedge-Warbler and Marsh-Warbler on the main- square of Kolozsvár (Cluj)	274
<i>Béress, J.</i> — <i>Molnár, P.</i> : Angaben zur Ernährung und Dynamik einiger unserer Wintergastvögel in Kolozsvár (Cluj) und Umgebung	61
<i>Béress, J.</i> : Ornithological observations in the Máramaros and the Radna Moun- tains	276
<i>Bogdán, L.</i> : How Wild-Geese drink at frozen waters	268
<i>Buchert, Á.</i> : Alpine Swift at Pécs	252
<i>Csaba, J.</i> : Ornithological records from County Vas	263
<i>Csaba, J.</i> : Faunistical data of the bird collection of the destroyed Museum of Szombathely	266
<i>Csiba, L.</i> : Mute Swan in the region of Doborgaz (NW. Hungary)	257
<i>Csiba, L.</i> : White-Tailed Eagles along the Danube near Győr	258
<i>Dr. Dózsa, I.</i> : Der Haussperling (<i>Passer domesticus</i>) als <i>Salmonella typhi</i> murium reservoir	227
<i>Fába, L.</i> : Ornithological data from the diary of an old taxidermist, the late R. Fába	272
<i>Fekete, K.</i> : Tengmalm's Owl at Baja	262
<i>Ferencz, M.</i> : Crested and Coal Tits in County Somogy	262
<i>Fernbach, J.</i> : Quails mislaid belated eggs	268
<i>Fernbach, J.</i> : Northern Ring-Ousel at Zobnatica	273
<i>Fernbach, J.</i> : Lapland Bunting in the Vojvodina	276
<i>Filipascu, Al.</i> : Waxwings at Cluj (Kolozsvár) and its vicinity	167
<i>Filipascu, Al.</i> : The Siskin breeding on the Máramaros and Radna Mountains	206
<i>Filipascu, Al.</i> : Data on the avifauna of Kolozsvár (Cluj)	276
<i>Filipascu, Al.</i> : Waxwing on the Radna Mountains	273
<i>Fodor, T.</i> — <i>Babay, K.</i> : Ural Owl breeding on the Sátor Mountains	252

<i>Gajdács, M.</i> : Flamingo-plague in Abessinia	279
<i>Geréby, Gy.</i> : Velvet Scoters near Pellérd	258
<i>Geréby, Gy.</i> : Ruddy Duck at Pellérd	258
<i>Geréby, Gy.</i> : Black-Winged Pratincole breeding in Hungary	259
<i>Geréby, Gy.</i> : Two-barred Crossbill at Pécs	263
<i>Gorzó, Gy.</i> : American Yellowshank in the Hungarian avifauna	126
<i>Gyéressy, A.</i> : Ornithological data from between the Danube and Tisza	259
<i>Győrfi, S.</i> : Sombre Tit occurring more recently in Transylvania	274
<i>Győrfi, S.</i> : More recent data on Serins	275
<i>Győrfi, S.</i> : Rock-bunting breeding on the eastern slopes of the western Carpathian Mountains of Transylvania	276
<i>Győry, J.</i> : Long-tailed Duck at Siófok	257
<i>Győry, J.</i> : Rarer visitors at the Danube downstream of Budapest	262
<i>Győry, J.</i> : Tern's winter-occurrence	262
<i>Győry, J.</i> : Data on the Frequency of the Coal Tit and the Mistle Thrush in Breeding-Saison	97
<i>Győry, J.</i> : Data on the nesting oecologie of the Chiff-chaff	270
<i>Győry, J. — Szilassy, Z.</i> : Bullfinchs nesting in the Sopron Mountains	256
<i>Győry, J.</i> : Data on the avifauna of Kőszeg Mountains and the countryside of Szalafő	262
<i>Dr. Homonnay, N.</i> : Quantitative Storchaufnahme in Ungarn und in den anstossenden Gebieten im Jahre 1941	97
<i>Hüttler, B.</i> : Lapland Bunting occurring in Hungary	256
<i>Jakab, A.</i> : Whooper Swan's occurrence	257
<i>Jakab, A.</i> : Sheld-Duck occurrence in NE Hungary	257
<i>Jakab, A.</i> : Alpine Swifts turning up in Budapest	253
<i>Kálóczy, L.</i> : Überlieferungen und Daten in der ungarischen Literatur und den Amtschriften vergangener Zeiten über die Falknerie und Vogelkunde	231
<i>Kálóczy, L.</i> : Mute Swan on the Moson-arm of the Danube	222
<i>Dr. Keve, A. — Dr. Pátkai, I.</i> : The taxonomical Position of the Hawks in Hungary	128
<i>Dr. Keve, A. — Schmidt, E.</i> : The Results of the Synchron Survey of the Water-Fowl Migration in 1959	154
<i>Dr. Keve, A.</i> : Rare visitors near the Lake Balaton (W. Hungary) from autumn 1959 till spring 1962	264
<i>Dr. Keve, A.</i> : Achtung auf Rötelschwalben	272
<i>Kiss, K.</i> : Honey Buzzard in the Nagyerdő of Debrecen	258
<i>Dr. Kiss, V.</i> : Flamingo in the Ipoly-Valley	247
<i>Klemm, W.</i> : Erster Nachweis über die Brüten der Ohrenlerche in den südlichen Karpaten	253
<i>Koffán, K.</i> : Alpine Accentors at Budaörs	265
<i>Kohl, I.</i> : Grey Heron nesting within a village	248
<i>Kohl, I.</i> : Whooper Swans repeatedly in the countryside of Szászrégen (Reghin)	257
<i>Kohl, I.</i> : Tengmalm's Owl in the countryside of Szászrégen (Reghin)	273
<i>Korodi Gál, J.</i> : Data on the Dalmatian Pelican's territorial extension, biometry and nutrition in Roumania	79
<i>Dr. Korompai, V.</i> : The number and sites of the Goldfinch-nests within the town Gyula (SE Hungary) in 1961	105
<i>Kovács, A.</i> : An extraordinary Falcon from Argentina	223
<i>Dr. Kretzói, M.</i> : Eulen-Gewöll-Studien	50
<i>Dr. Kretzói, M.</i> : Snowy Owl's earlier occurrence in Transdanubia	252
<i>Dr. Makatsch, W.</i> : Schwarzstirn-Würger als Wirt von Kuckuck	269
<i>Máté, L.</i> : White-winged Black Terns' colony at Űrbőpuszta	259
<i>Mikuska, J.</i> : Observations on the Ludas Lake (Vojvodina)	278
<i>Mile, D.</i> : Bee-eater nesting left of the Tisza	268
<i>Molnár, P. vide Béres, J.</i>	61
<i>Mosánszky, A.</i> : Expansive Formen der Vogelfauna des Karpatenbeckens gegen Nordeuropa	185
<i>Munteanu, D. vide Filipascu, Al.</i>	277
<i>Munteanu, D.</i> : Sombre Tit breeding also at Kolozsvár (Cluj)	274
<i>Munteanu, D. and Filipascu, Al.</i> : Ornithological observations at Cosna	277
<i>Murvai, Á.</i> : Olivaceous Warbler breeding at Orosháza (SE Hungary)	255

<i>Nagy, Gy.</i> : Northern Ring-Ousel first occurring in Hungary	254
<i>Nagy, I.</i> : Black Stork nesting in the Bakony Mountains	246
<i>Nemere, L.</i> : Lesser Kestrel nesting in the environs of Makó	251
<i>Dr. Ocsovszky, L.</i> : Crane's egg mislaid at Cserebökénypuszta	268
<i>Dr. Ocsovszky, L.</i> : Little Bustard nesting at Cserebökény	251
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> vide <i>Dr. Keve A.</i>	128
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Pygmy Cormorant at Biharugra	268
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Mute Swan at Szentgotthárd	257
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Common Scoter on the Hungarian Plain	257
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Velvet Scoter on the Danube	257
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Golden Eagle in the countryside of Gödöllő	258
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Dotterel in Transdanubia	262
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Whimbrel exhausted by leeches	268
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Short-toed Lark occurring in winter	254
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Mistle Thrush breeding at Budakeszi	261
<i>Dr. Pátkaí, I.</i> : Bullfinches eating oak-galls	270
<i>Péczely, P.</i> : Die Wirkung der hämmernden Bewegung der Vögel auf die Ausbildung der Halswirbeln	140
<i>Péczely, P.</i> : Oyster Catcher at the Fehér-Lake of Hódmezővásárhely	268
<i>Porga, Z.</i> : Shel-Duck at Tata	257
<i>Radetzky, J.</i> : Saker Falcon nesting in the Velence Mountains	258
<i>Radetzky, J.</i> : Avocet's more recent nesting-sites in County Fejér	261
<i>Radetzky, J.</i> : Mistle Thrush breeding on the plains	261
<i>Radványi, O.</i> : Black Stork breeding in the Bodrogeköz	246
<i>Radványi, O.</i> : Observations on the Bee-eater	267
<i>Réthy, Zs.</i> : Little Egret colonies along the Triple-Körös	245
<i>Dr. Ságghy, A.</i> : Further data on the avifauna of the Gerecse Mountains and the Middle-Danube	263
<i>Sámuel, N.</i> : Some Notes on the Autumnal Courtship of the Firecrest	202
<i>Schäfer, L.</i> : Velvet Scoter's occurrence on the Tisza	258
<i>Schäfer, L.</i> : Data on the avifauna of the Töserdő	259
<i>Schäfer, L.</i> — <i>Dr. Tapfer, D.</i> : The stock of Swifts in Budapest in 1961 ...	260
<i>Schäfer, L.</i> : Black-throated Wheater at Aggtelek	267
<i>Schmidt, E.</i> : Die Ergebnisse der Gewöllenuntersuchungen der Schleiereule	55
<i>Schmidt, E.</i> vide <i>Dr. Keve A.</i>	154
<i>Schmidt, E.</i> — <i>Sterbetz, I.</i> : Data on the avifauna of the sodaic ranges between the Danube and the Tisza	258
<i>Schmidt, E.</i> : Long-tailed Tit feeding snails	271
<i>Schmidt, E.</i> : Yellow Bunting with deformed bill	271
<i>Schmidt, E.</i> : Data on the avifauna of the Villány Mountainranges	265
<i>Dr. Solymosy, L.</i> : Whimbrel in the north-western part of Transdanubia ...	262
<i>Dr. Solymosy, L.</i> : Stone Curlews following a tractor	262
<i>Dr. Sóvágó, M.</i> : Spoon-Bill nesting on the Hortobágy	263
<i>Sterbetz, I.</i> : Buff-backed Heron's regular appearance in the Sasér-Saetuary	246
<i>Sterbetz, I.</i> : Glossy Ibis nesting in the Sasér-Sanctuary	247
<i>Sterbetz, I.</i> : Birds destroying Colorado Beetle	272
<i>Sterbetz, I.</i> vide <i>Schmidt, E.</i>	258
<i>Stollmann, A.</i> : Angaben zum Brüten der Wacholderdrossel in den West- Karpaten	198
<i>Szelke, Á.</i> : Ornithological experiences on the open sea	279
<i>Szemere, L.</i> : Collared Turtle Dove resident in the Bakony Mountains	263
<i>Szepesvári, L.</i> : Nutcracker in the Sátormountains	267
<i>Szomjas, L.</i> : Tawny Owls gathered by hare-wailing	270
<i>Szöke, P.</i> : The Exact Method for the Recording of Bird-Song	120
<i>Dr. Tapfer, D.</i> vide <i>Schäfer, L.</i>	260
<i>Dr. Tapfer, D.</i> : Ravens in the Pilis Mountains	263
<i>Ternyák, J.</i> : Rarer bird-visitors in the environs of Kiskunhalas	257, 258
<i>Turcek, Fr. J.</i> : The expansion of the Scarlet Crosbeak's nesting area in Slovakia	170
<i>Urbán, S.</i> : Great Tit's early nesting-attempt	270

<i>Vásárhelyi, I.</i> : Data on raptorial birds in the Bükk Mountains	258
<i>Vásárhelyi, I.</i> : Raven in the Bükk Mountains	267
<i>Dr. Vertse, A.</i> : Dr. h.c. Titus Csörgey	19
<i>Dr. Vertse, A.</i> : Vogelansiedlungs-versuche (1960—1962)	36
<i>Vespremeanu, E. E.</i> : Zur Ökologie der Vögel des Überschwemmungsgebietes der Donau	213
Short Notes	245
In memoriam!	281
Books	285
Index alphabeticus avium	303

ÁBRÁK JEGYZÉKE - LIST OF ILLUSTRATIONS

1. Dr. h.c. Csörgei Titusz — Dr. h.c. Titus Csörgey	16
2. Alvó királyka-pár — Gelbköpfige Goldhähnchen	19
3. Eternit kisodúban fészkelő, fiait etető kékeinege — Fütternde Blaumeise vor einer kleinen Nisthöhle aus Asbestcement	24
4. Odúkihelyező emelőszerkezet — Ein Gerät zum Aufhängen und zur Kontrolle der Nistkästen	27
5. Odúlakó madaraink fészkelőterületei és odúfoglalásuk vázlatos aránya a hagyományos fészkekodúkban — Eine Skizze über den Zusammenhang des Brutareals und die Besetzung der klassischen Nistkästen durch Höhlenbrüter	29
6. Eternit kisodú szerkezete — Die Konstruktion des leinen Nistkastchens aus Asbestcement	32
7. A gödények fészkelési areáljának csökkenése 1856 és 1958 között Romániában — Abnahme des Brutareals der Pelikane in Rumänien zwischen 1856 und 1958	66
8. Rózsás gödények telepe — Brutkolonie von Rosa Pelikanen	74
9. Fiatal borzas gödények — Junge Krauskopfpelikane	74
10. Élelmet hordó gólya-szülők — Futterbringende Störche	83
11. Gólyafészkek emberi építményeken — Storchnester an menschlichen Bauten	87
12. Gólyafészkelés lehetősége kéményeken — Möglichkeiten des Nestbaues der Störches auf Rauchfängen	89
13. Élőfákra elhelyezett gólyafészkek típusok — Typen der Storchnester an Bäumen	90—91
14. Kihelyezhető tárgyak, melyekkel a gólya lefészkelését megkönnyíthetjük — Gegenstände mit welchen man die Ansiedlung des Storches erleichtert	93
15.—18. Szőke Péter: A madárhangábrázolás egzakt módszere c. cikkének ábrái — Illustrations to the paper P. Szőke's: The Exact Method for Recording of Bird-Song	110—119
19. Sárgalábú cankó, <i>Tringa flavipes</i> (Gm.) — Lesser Yellowlegs	125
20. Atlas (nagyfakopáncs és csuszka) — Atlas von Buntspecht und Kleiber	132
21. A 4. nyakcsigolya dorsalis nézetben — Dorsale Seite der vierten Halswirbel	133
22. Az 5. nyakcsigolya caudo-ventralis nézetből — Caudo-ventrale Seite der fünften Halswirbel	135
23. A 6. nyakcsigolya előlnézetből — Voransicht der 6. Halswirbel	136
24. A 14. nyakcsigolya hátulról — Rückansicht der 14. Halswirbel	136
25. A csonttollú számbeli ingadozása Kolozsvárott (Cluj) az átlag hőmérséklethez viszonyítva — Zahlschwankung der Seidenschwänze im Vergleich zur Temperaturschwankung in Kolozsvár (Cluj)	164
26. A csonttollú szárnyfüggvények fejlődése — Entwicklung des Flügel-Appendixes des Seidenschwanzes	166
27/a. A fenyőrigó elterjedése a Kárpát-medencében — Verbreitungskarte der Wacholderdrossel in dem Karpathen-Becken	180
27/b. A fenyőrigó elterjedése Szlovákiában 1960-ban — Die Verbreitung der Wacholderdrossel in der Slovaeki, im J. 1960	195
28. Fenyőrigó-fészkek — Wacholderdrossel-Nest	196

29.	Árterület — Überschwemmungsgebiet	212
30.	Árvíz által érintetlen terület — Von Überschwemmungen verschontes Land	212
31.	A kanalgém egy éves életciklusa során történő pusztulási aránya — Die Proportion der Verluste des Löffelreiher's im Laufe seines jährlichen Entwicklungszyklus	215
32.	Homokbuckák a Duna-ligetek nyugati részében — Sanddünen in den westlichen Sektoren der Donau-Auen	217
33.	A nyári lúd „két-emeletes” fészke — „Zweistöckiges” Nest der Graugans	218
34.	Uszadék fatörzsön épült küszvágócsér-fészek — Nest der Fluss-Seeschwalbe auf einen treibenden Baumstamm	219
35.	Falco kreyenborgi Kl.	223
36.	Kis héja (Accipiter brevipes) fészke — The Nest of Levant Sparrow Hawk	249
37.	Kis vércse fészken — Lesser Kestrel at the Nest	251
38.	A halvány geze fészke — Olivaceous Warbler's nest	254
39.	Vörös ásólúd — Ruddy Shelduck	257
40.	Üstökögém fészkelése nádasban — Nesting of the Sgacco-Heron in Reed	260
41.	Léprigó fészke — Nest of mistle Thrush	261
42.	Füsti fecske fészkének különös elhelyezése — An unusual Nest of Swallow	265
43.	Torzcsórú citromsármány — Yellowhammer with deformed bill	271

Dr. H. C. CSÖRGEY TITUSZ
NY. KÍSÉRLETÜGYI FŐIGAZGATÓ,

A MADÁRTANI INTÉZET IGAZGATÓJA

1875—1961

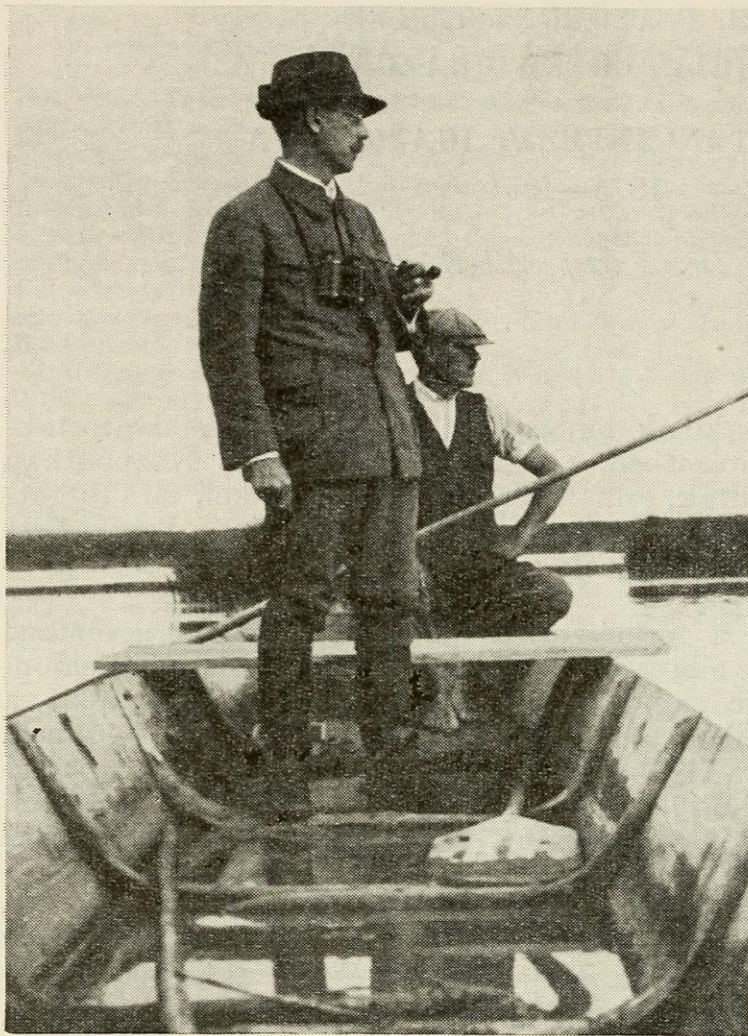
Dr. Vertse Albert

Kiváló tudós, művész és kiváló ember volt. Egyike azon elhivatottaknak, akik a Madártani Intézetben, akkor még M. Ornith. Központban kezdettől fogva munkálkodtak, annak jövőjét tehetségükkel, fáradhatatlan munkájukkal megalapozták. Ez alapítók közül utolsónak hagyott itt bennünket. Elhunytával egy korszak zárult le intézetünk és a magyar madártan történetében.

Tudós volt és művész; a természet, a madarak rajongó szerelmese. Benne magasan lobogott az elhivatottság szellemi fáklyája, és nehéz eldönteni, hogy tudósnak volt-e nagyobb vagy művésznek? Ő az utóbbit, a művészetet tartotta a szellemi alkotások között a magasabb rendűnek, és a szépségek iránt annyira fogékony lelkéhez bizonyára ez is állott a legközelebb. Ez kellett hogy álljon, hiszen csodálatos szépségű madárképeivel idehaza és messze külföldön egyaránt, már fiatal korában széles körű elismerést, hírnevet szerzett. Képeinek nemcsak természethűsége, utolérhetetlenül finom technikája bővölte el a szakértőket és a laikusokat, hanem elsősorban a madár szépségének, formája-mozgása bájának szinte költői megjelenítése is, amit csak a madárvilág és életjelenségeinek rajongásig fokozott áhítatos szemlélete válthat ki egy született művészegényiségből.

Képeinek varázsa emelte HERMAN OTTÓ: A madarak hasznáról és káráról c. „kis madaras könyv” hatását olyan magas fokra, amely mai napig páratlan a magyar népszerűsítő tudományos könyvsikerek között. A nagy sikernek már csak betetőzése volt a német és angol nyelvű kiadás. Ezen a képeken ismerte meg népünk a madarakat mint a természetszeretet egyik, szépségével gyönyörködtető forrását. Generációk nőttek és nőnek fel CSÖRGEY képeinek egész életre szóló emlékével, hatásaként a madarak el nem múló szeretetével, irányukban tanúsított érdeklődéssel.

Örök kára madártani irodalmunknak, hogy CHERNEL ISTVÁN korai halála meggátolta azt a kedves tervét, amely élete egyik fő műve lett volna, a CHERNEL-könyv egy újabb kiadásának a megjelentetését. Az új kiadást — az egész magyar madárfaunára kiterjedően — ő illusztrálta volna! Ezt a dédelgetett tervét később azért is el kellett vetnie, mert ifjúkori madarász-vadászatai közben történt áthúlések miatt (egy szilveszter esti réce vadászaton a jég is beszakadt alatta) kezujjait is reumás bántalmak támadták meg úgy, hogy ecset kezelésére alkalmatlanná vál-

1. ábra. Dr. h. c. Csörgey Titusz

Abb. 1. Dr. h. c. Titus Csörgey

zépiskoláit végezte. Rövidesen felfigyelt rá kitűnő ornithologus természetrajz tanára, FÁSZL ISTVÁN, munkatársának fogadja, gyűjtőfegyvert szerez számára és lehetőséget a Fertő madárvilágának tanulmányozásához, madárgyűjtésekhez, az iskolai madárgyűjtemény gyarapításához. Magától tanul meg preparálni, s azt oly művészi fokra fejleszti, hogy jóval később is az ő régi preparátumai az intézeti gyűjtemény legszebb darabjai. Az volt a módszere, hogy a frissen lőtt madárról, azon melegében, a helyszínen vázlatot készített a test természetes hajlatairól, a tollazat elrendeződéséről. E rajzok alapján készítette azután élethűségükben tökéletes preparátumait. Elsősorban az élő madarakat rajzolta kirándulásain. Távcsovön figyelte a madarak mozgását, testtartását s az elkapott, jellemző mozdulatokat a mindig magával hordott vázlatkönyvében rögzíti. Ez volt egyik titka képei természetűségének.

Mint egyetemi hallgató kerül — FÁSZL ISTVÁN ajánlatára — a M.

tak. Ez az akkor még gyógyíthatatlan betegség elkísérte élete végéig, s minduntalan emlékeztette őt az olyan sokat emlegetett, felejthetetlen ifjúkori vadászkirándulásaira, amelyek színhelye a Fertő madárparadicsoma volt. Ott töltötte ifjúsága javarészét mint soproni diák, ott ismerkedett meg madárvilágunkkal, ott preparálta, festette első madarait, madárképeit. Ennek az örökké visszavágyott ifjúkori vadászéletnek akkor szakadt vége, amikor egyetemi hallgatóként Pestre, majd a második év végeztével mint gyakornok a Központ státusába került. Saját szavaival élve: „amikor a szilaj pákászból az íróasztal szomorú rabszolgája lettem”.

A sopron megyei Nezsideren született 1875. VIII. 12-én. Dunaszerdahelyre, majd mint kisdiák előbb Pozsonyba, később Sopronba kerül, ahol kö-

Ornith. Központba 1895-ben, ahová a szabad természetben szerzett madárismerete, művészi preparátori képessége, valamint akkoriban kibontakozó illusztrátori tehetsége egyenesen predestináltak. Képességei méltánylásra is találtak, s HERMAN OTTÓ rövidesen megbízta PETÉNYI hátrahagyott madártani jegyzeteinek tudományos feldolgozásával, amit mintaszerűen elvégez. A vaskos könyv most már egybegyűjtötte és kritikailag is rendszerezte a becses anyagot (1904). CSÖRGEY képeivel díszítve méltó emléket állított a magyar madártan úttörő tudósának külföld előtt is, mert rövidesen német nyelven is megjelent (1905).

1901-ben katonai szolgálatra Sopronba rendelik, ahonnan betegen kerül vissza. Egészsége helyreállítása érdekében HERMAN OTTÓ kieszközli, hogy öt hónapot az Adria partján, Spalatóban töltsön a madárvonulás tanulmányozásával. Megfigyeléseiről az *Aquila*-ban számol be (1902, 1903).

Amikor Intézetünk 1901-ben a Földművelésügyi Minisztérium fennhatósága alá kerül, és CHERNEL ISTVÁN szorgalmazására a gazdasági madártan művelése is programba vétetett, CSÖRGEY-re nagy és fontos feladat várt, nevezetesen a gyakorlati madárvédelem magyarországi megalapozása, megszervezése. E program minél alaposabb megvalósítása érdekében 1903-ben Seebachba utazott. Hónapokat töltött BERLEPSCH madárvédelmi mintatelepén, ahol behatóan tanulmányozta az akkor már világhírűvé vált telepítési módszereket. Hazatérve ő veti meg a gyakorlati madárvédelem alapjait a fészekodúgyár megszervezésével és az „Útmutató a mesterséges fészekodúk alkalmazásához...” c. saját képeivel illusztrált könyvecskéjével, amely az FM kiadványaként, a gyakorlati madárvédelem módszertanának állandóan keresett forrása lett.

Rövidesen két kiadást ér meg (1906, 1907); 1910-ben németül jelenik meg, majd 1913-tól kezdődően „Madárvédelem a kertben” címmel folytatódik időszakos megjelenése, s ettől kezdve további 10 kiadást ér meg, az utolsót 1948-ban. Ez idő alatt a madárvédelem eszközeit sokszorosán tökéletesítette, fejlesztette. A ma is használatos odú- és etető-típusok megtervezésével segítette elő a gyakorlati madárvédelem terjedését. Az elért eredményeket „Madárvédelmi tanulmányok” címen folyamatosan közreadja az *Aquila* lapjain, de előadásokat is tart, népszerűsítő cikkeket is ír. Írásai nagy visszhangra találnak országszerte, s az elvetett mag életképesnek bizonyul. Legszébb hajtásaként a debreceni Tiszántúli Madárvédő Egyesület és a pécsi Mecsek Egyesület Madártani Szakosztályának megalakulása mint nagyhatású társadalmi megmozdulások említendőek, amelyek szűkebb pátriájukban terjesztik, népszerűsítik a gyakorlati madárvédelmet.

Széles körű természettudományos műveltségével, biológiai iskolázottságával a gazdasági madártan egyéb területein is eredményesen munkálkodik. Különösen nagy jelentőségűek a vetési varjú táplálkozását tisztázó gyomortartalom-analízisei, majd a gazdasági érdekű hasznos és káros tevékenységükben a környezeti tényező-változások döntő befolyásának kimutatása. A madarak gazdasági jelentőségének elbírálásánál ez fontos, elvi jelentőségű megállapítás. A gazdasági madártan terén elért eredményei alapján a Földművelésügyi Miniszter a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet szaktudósítójának nevezi ki. Eközben régi ked-

venc tudományához, a faunisztikához sem lesz hűtlen. Ő vezeti be a magyar faunába a *Hieraetus fasciatus*-t (1904), az *Accipiter brevipes*-t (1906), a *Larus marinus*-t (1908) és a *Branta ruficollis*-t (1915). Előadásaival tevékeny részt vesz a nemzetközi madártani kongresszusokon is, így 1905-ben Londonban, 1910-ben Berlinben, 1926-ban Koppenhágában, 1930-ban Amsterdamban, 1928-ban Genfben tart előadást a Nemzetközi Madárvédelmi Bizottság ülésén.

HERMAN OTTÓ halálával már fiatalon ráháramlík az Intézet vezetésének gondja, hiszen HERMAN O. utóda, CHERNEL ISTVÁN (1914—1922) Kőszegen él, csak a tudományos irányítást tartja fenn magának, az Intézet ügyes-bajos dolgait ő intézi mint igazgatóhelyettes. CHERNEL halála után CSÖRGEY tényleges vezető, igazgató lett. Ez az időszak már a háború és az azt követő nehéz gazdasági helyzet gondjai között telik, amely a mindjobban elhatalmasodó reumatikus betegségével együtt aláássa munkaképességét. Ekkor már országos hírű tudós, a magyar madárvédelem elhivatott, köztiszteletben álló vezetője. Tudományos érdemeit a külföld is elismeri és értékeli: az American Ornithologists' Union levelező- (1932), a bajor Ornithologische Gesellschaft tiszteletbeli tagjává választotta (1933). Életművének legméltóbb elismeréseként pedig a Debreceni Tudományegyetem 1934-ben díszdoktorrá avatta.

Nagy tehetségének legeredetibb alkotásai, madárképei, a század elején világviszonylatban is a madárillusztráció élvonalában állt. Sok külföldi szerző igyekezett CSÖRGEY-képekkel díszíttetni munkáját, így SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG holland madarakról szóló könyvét (1908), a holland madárvédő egyesület évkönyvét (1933), B. DUVAL olasz madárvédelmi kiadványait (1932). Jellemző CSÖRGEY puritán egyéniségére és az Intézet iránt érzett áldozatkész szeretetére, hogy az előbb említett olasz könyvek illusztrálásáért járó tekintélyes tiszteletdíjat az akkor nagy anyagi nehézségekkel küzdő *Aquila* évkönyvünk megjelentetésének elősegítésére fordította.

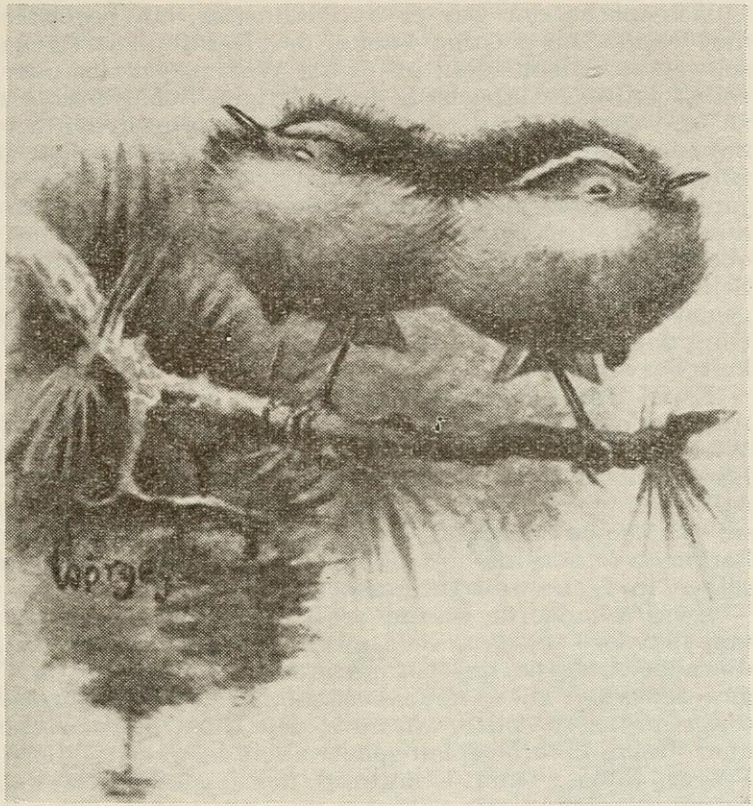
1935-ben ment nyugalomba, kísérletügyi főigazgatói ranggal. A Balaton mellé, Ábrahámhegyre költözött kis kertés házába véglegesen. Horgászgatással és a ház körüli kerti munkával tölti idejét, amíg ereje engedi. Szeretett Intézetének 1945-ben történt tragikus pusztulása (amikor legszebb madárképeinek eredeti példányai is elpusztultak) nagy lelki megrázkódtatást jelent számára. Évekig nem hallunk róla, később azonban az újjáéledő Intézet sorsa mindjobban érdekli, gyakran váltunk levelet, amelynek hosszú sorát csak halála akasztja meg. Bár hallását az utolsó években csaknem teljesen elvesztette, szelleme, érdeklődése friss, sőt a humor is gyakran kicsendül soraiból: az öregség mindennapos tragédiája fölött humorizál, az öregséggel járó, számára alig elviselhető, szinte szégyenteljesnek érzett elesettségen, amely ellen — sajnos — nincs orvosság.

1961. december elején a tapolcai kórházba szállítják feleségével együtt, akin szívgyengeség jelei mutatkoznak, ő pedig fizikai leromlottsága, kimerültsége miatt szorul ápolásra. A gondos kórházi ápolás visszaadja életkedvüket, a magas korról járó általános elgyengüléssel azonban már nem tud megbirkózni, s december 16-án csendesesen elaludt. Egy héttel felesége halála után, akinek elhunytát előtte — kíméletből — eltitkolták.

Felettes hatóságunk saját halottjának tekintette s eltemettetéséről gondoskodott.

Széles körű, biztos tudású, kristálytisztá ítélőképességű, nagyrabecsült főnököt és szeretett kollégát veszítettünk el benne, akit betegségtől sokat gyötört fizikuma gátolt abban, hogy terveit mind megvalósíthassa. Mindez már csak ráadás lett volna eddigi munkásságára, mert életművével megalkotta azt, amit célul tűzött ki, s amire méltán büszke lehetett: elültette népünk lelkében a madárszeretet és madárvédelem gondolatát, s az rohamosan sarjadva még életében terebélyes fává növekedett. Bizonyára e jól végzett, eredményes munka tudata is hozzájárult, hogy a szellemi

értékek iránt annyira fogékony s az anyagi javak iránt érzéketlen, puritán egyénisége minden testi és lelki fájdalomtól úrrá tudott lenni. Kedélye általában derűs, kiegyensúlyozott, szeretetre méltó, s ezzel felejtethetetlenül barátságossá, meleg otthonná tette Intézetünket. Nagy tehetségű tudós egyéniségét, példamutató emberi magatartását, maradandó alkotásaival, tanításaival együtt követendő, nemes hagyományként őrizzük emlékeztünkben.

2. ábra. Alvó királyka-pár (Élet után)

Abb. 2. Gelbköpfige Goldhähnchen

(Pinxit: T. Csörgey)

Dr. h. c. Titus Csörgey
Oberdirektor für Versuchswesen i.R., Direktor
des Ornithologischen Institutes
1875 — 1961

Dr. Albert Vertse

Er war ein hervorragender Wissenschaftler, Künstler und ein grossartiger Mensch. Einer der wenigen Berufenen, die bei dem Ornithologischen Institut, damals noch Ungarische Ornithologische Zentrale, vom Anfang an mitarbeiteten und die Zukunft des Institutes mit ihrem Talent und ihrer unermüdlichen Arbeit sicherten. Er war der Letzte, der von diesen Begründern uns verliess. Mit seinem Ableben nimmt ein Zeitalter in der Geschichte unseres Institutes und der ungarischen Ornithologie sein Ende.

Wissenschaftler war er und Künstler, ein begeisterter Liebhaber der Natur und der Vögel. Die geistige Fackel der Berufenheit flackerte hoch in ihm und es wäre schwer zu entscheiden, ob er als Wissenschaftler oder als Künstler grösser war. Er selbst teilte — innerhalb des geistigen Schaffens — der Kunst den höheren Rang zu und seiner, für die Schönheit so empfindlichen Seele stand diese sicherlich auch am nächsten. Sie musste ihm auch näher stehen, da er doch mit seinen wunderschönen Bildern nicht nur in seiner Heimat, sondern auch im weiten Auslande schon in seinen jungen Jahren sich Anerkennung und Ruhm erwarb. Seine Bilder waren nicht nur wegen ihrer Naturtreue und unübertrefflich feinen Technik für den Fachmann ebenso, wie für den Laien, bezaubernd, sondern in erster Reihe weil sie die Schönheit des Vogels, den Reiz seiner Form und Pose beinahe poetisch vergegenwärtigten. So etwas kann nur eine schwärmerische und andächtige Betrachtung der Vogelwelt und ihrer Lebenserscheinungen in einer Künstler-Persönlichkeit hervorrufen.

Es ist dem Zauber seiner Bilder zu verdanken, dass die Wirkung von OTTO HERMAN'S Vogelbuch, betitelt „Über Nutzen und Schaden der Vögel“ eine so grosse Wirkung hatte, wie bisher kein anderes ungarisches volkstümlich-wissenschaftliches Buch. Dieser grosse Erfolg wurde durch die deutsch- und englisch-sprachigen Ausgaben nur noch ergänzt. Durch diese Bilder hat unser Volk die Vögel kennen und sie als einen schönen Bestandteil der Natur lieben gelernt. Generationen sind herangewachsen mit der Erinnerung an die CSÖRGEY'SCHEN Bilder und durch dieselben in Liebe und Interesse für die Vögel.

Ewig schade für unsere ornithologische Literatur, dass das frühzeitige Ableben von ISTVÁN CHERNEL die Durchführung seines Lieblingsplanes verhinderte, nämlich die neue Ausgabe des CHERNEL-Buches, welches die Krönung seines Hauptwerkes gewesen wäre. Diese neue Ausgabe, welche die ganze ungarische Vogelfauna neuerdings umfassen sollte, wäre mit den Illustrationen CSÖRGEY'S erschienen. Er musste aber diesen Lieblingsplan später auch deswegen fallen lassen, weil seine Hände und Finger, infolge einer Erkältung bei jugendlichen Vogeljagden (bei einer Jagd auf Enten am Sylvestertag brach das Eis unter ihm ein), von rheumatischen Leiden angegriffen und für den Gebrauch des Pinsels unfähig wurden. Diese damals noch unheilbare Krankheit begleitete ihn das ganze Leben hindurch und erinnerte ihn immerfort an die oft erwähnten, unvergesslichen Vogelausflüge der Jugendzeit im Vogelparadies vom Fertő-tó (Neusiedlersee). Den grössten Teil seiner Jugend verbrachte er dort als Student in Sopron, dort lernte er unsere Vogelwelt kennen, dort präparierte er seine ersten Vögel und malte seine ersten Vogelbilder. Dieses immer zurückersehnte Jagdleben der Jugendjahre endete, als er auf die Budapester Universität kam und schon nach dem zweiten Jahr als Praktikant im Status der Zentrale angestellt wurde. Wie er selbst sagte: „Als ich vom wilden „pákász“ zum Sklaven des Schreibtisches wurde.“

TITUSZ CSÖRGEY ist am 12. August 1875 in Nezsider (Komitat Sopron) geboren. Als kleines Kind kam er nach Dunaszerdahely, dann als Schüler nach Pozsony, später nach Sopron, wo er die Mittelschule beendete. Als bald rief er die Aufmerksamkeit seines Professors für Naturgeschichte, des Ornithologen ISTVÁN FÁSZL auf sich, der ihn als Mitarbeiter zu sich nimmt, ihm auch eine Sammelwaffe verschafft und ihm die Möglichkeit zum Studium der Vogelwelt vom Fertő und zum Sammeln von Vögeln sichert, wodurch er auch die Vogelsammlung der Schule bereichert. Er erlernt von selbst das Präparieren der Vögel und bringt diese Arbeit auf ein so hohes künstlerisches Niveau, dass auch viel später noch immer seine alten Präparate die schönsten Exemplare der Schulsammlung waren. Er verfolgte die Methode, vom frisch erlegten Vogel an Ort und Stelle gleich Skizzen zu entwerfen, mit besonderer Aufmerksamkeit auf die Linien des Körpers und auf die Ordnung der Federung. Auf Grund dieser Skizzen verfertigte er später in vollkommener Naturtreue seine Präparate. Aber in erster Reihe zeichnete er bei seinen Ausflügen die lebendigen Vögel. Mit Hilfe eines Fernglases beobachtete er die Bewegungen und die Körperhaltung der Vögel und fixierte die charakteristischen Bewegungen in seinem Skizzenbuch, das er immer bei sich hatte. Das war eines der Geheimnisse der Naturtreue seiner Bilder.

Auf die Empfehlung von ISTVÁN FÁSZL kam er im Jahre 1895 — noch als Universitätsstudent — in die Ungarische Ornithologische Zentrale, wohin ihn seine in der Natur erworbene Vogelkenntnis, seine Fähigkeit zur künstlerischen Präparierung, sowie auch seine sich damals entfaltende Begabung zur Illustration, geradezu prädestinierten. Seine Fähigkeiten trafen auf entsprechende Würdigung und OTTO HERMAN beauftragte ihn mit der wissenschaftlichen Bearbeitung der ornithologischen Aufzeichnungen von PETÉNYI, die nach dem Tode des genannten Forschers zurückblieben. Er bewerkstelligte diese Arbeit beispielhaft. Das Buch, das aus seinen Händen kam, sammelte und ordnete auch kritisch das wertvolle Material. Mit CSÖRGEY's Bildern geschmückt, stellte es dem bahnbrechenden Wissenschaftler der ungarischen Ornithologie (1904) auch im Ausland ein würdiges Denkmal, da es kurz danach auch in deutscher Sprache erschien (1905).

Im Jahre 1901 wurde CSÖRGEY zum Militärdienst nach Sopron eingezogen, von wo er krank zurückkam. Im Interesse seiner Genesung erwirkt OTTO HERMAN, dass er fünf Monate an der Adria in Spalato (Split) verbringe, wo er den Vogelzug beobachtet. Über seine Beobachtungen berichtete er in Aquila (1902—1903).

Als im Jahre 1901 unser Institut unter die Kompetenz des Landwirtschaftlichen Ministeriums kam und auf Drängen von ISTVÁN CHERNEL auch die Pflege der angewandten Ornithologie ins Programm genommen wurde, wartete eine grosse und wichtige Aufgabe auf CSÖRGEY, nämlich die Begründung und Organisierung des praktischen Vogelschutzes in Ungarn. Um dieses Programm je gründlicher durchführen zu können, reiste er im Jahre 1903 nach Seebach. Monate verbrachte er auf der Musterstation für Vogelschutz von BERLEPSCH, wo er die damals schon weltberühmt gewordenen Ansiedlungsmethoden eingehend studierte. Als er zurückkehrte, legte er den Grund des praktischen Vogelschutzes mittels der Organisierung einer Nisthöhlen-Fabrik und mittels des eigenhändig illustrierten Buches „Wegweiser zum Gebrauch der künstlichen Nisthöhlen“, welches als Ausgabe des Landwirtschaftlichen Ministeriums eine stets gesuchte Quelle des praktischen Naturschutzes wurde. Das Buch erreichte in kurzer Zeit zwei Auflagen (1906—1907); im Jahre 1910 erschien es in deutscher Sprache und vom Jahre 1913 an erschien es fortlaufend unter dem Titel „Vogelschutz im Garten“ und erreichte weitere zehn Auflagen, von denen die letzte im Jahre 1948 herauskam. Während dieser Zeit vervollkommnete er mehrfach die Einrichtungen des Vogelschutzes. Durch die Planung der bis heute gebrauchten Nisthöhlen und Futterstellen förderte er die Verbreitung des praktischen Vogelschutzes. Die erreichten Erfolge publizierte er regelmässig in den Spalten von Aquila, aber er hielt auch Vorlesungen und schrieb volkstümliche Artikel. Seine Schriften fanden im ganzen Land grosses Echo, die von ihm gesäte Saat bewies sich als lebensfähig. Als schönste Triebe dieser Saat sind die Bildung des Vogelschutz-Vereins von Debrecen und der ornithologischen Sektion des Mecsek-Vereins von Pécs zu erwähnen. Dies sind weitwirkende gesellschaftliche Bewegungen, welche auf einem engeren Gebiet den praktischen Naturschutz verbreiten und popularisieren.

Mit Hilfe seiner ausgebreiteten naturwissenschaftlichen Bildung und seiner biologischen Schulung, betätigte er sich auch auf anderen Gebieten der angewandten Ornithologie mit nennenswertem Erfolg. Als besonders bedeutend sind seine Mageninhalt-Analysen hervorzuheben, durch die er die Ernährung der Saatkrähe klärte. Im Zusammenhang mit dem genannten Vogel wies er auch den entscheidenden Einfluss nach, den die Verschiedenheiten der Umgebung auf die wirtschaftlich nützliche und schädliche Tätigkeit der Saatkrähe ausüben. Bei der Beurteilung der ökonomischen Bedeutung der Vögel, eine wichtige und prinzipielle Feststellung. Auf Grund der Erfolge, die er auf dem Gebiet der angewandten Ornithologie erreichte, ernannte ihn der Minister für Landwirtschaft zum Fachberichterstatler des Römischen Internationalen Institutes. Dabei ist er aber auch seiner Lieblingswissenschaft, der Faunistik, nicht untreu geworden. Er führt in die ungarische Fauna den *Hieraaetus fasciatus* (1904), den *Accipiter brevipes* (1906), die *Larus marinus* (1908) und die *Branta ruficollis* (1915) ein. Oft nimmt er an internationalen ornithologischen Kongressen teil, so im Jahre 1905 in London, im Jahre 1910 in Berlin, im Jahre 1926 in Kopenhagen, im Jahre 1930 in Amsterdam: im Jahre 1928 hielt er in Genf eine Vorlesung in der Sitzung des Internationalen Vogelschutz-Komitees.

Nach dem Ableben von OTTO HERMAN muss er noch als junger Mann die prakti-

sche Führung des Institutes übernehmen, da OTTO HERMAN's Nachfolger, ISTVÁN CHERNEL (1914—1922) in Kőszeg lebt und nur die wissenschaftliche Führung in seinen Händen behaltet, während die alltägliche praktische Leitung dem stellvertretenden Direktor CSÖRGEY zur Aufgabe wird. Nach CHERNEL's Tod übernahm er die ganze Leitung als Direktor. Diese Zeitspanne ist schon durch die Sorgen des Krieges und die folgende schwere wirtschaftliche Lage charakterisiert. Auch die Überhandnahme seiner rheumatischen Krankheit untergrabte seine Arbeitsfähigkeit. Doch ist er zu dieser Zeit schon ein berühmter Wissenschaftler, der Berufene, und allgemein geachtete Leiter des ungarischen Vogelschutzes. Seine wissenschaftlichen Verdienste wurden auch im Ausland anerkannt und geachtet: die American Ornithologists' Union wählte ihm zum korrespondierenden Mitgliede (1932) und die Ornithologische Gesellschaft i. Bayern zum Ehrenmitglied (1933). Und als höchste Anerkennung seines Lebenswerkes wurde ihm im Jahre 1934 die Würde eines Ehrendoktors der Universität Debrecen verliehen.

Seine originellsten Werke, nämlich die Vogelbilder, standen schon am Anfang des Jahrhunderts in der ganzen Welt in der ersten Linie der Vogelillustrationen. Mehrere ausländische Autoren trachteten ihre Bücher mit CSÖRGEY-schen Bildern zu schmücken, so SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG sein Buch über die holländischen Vögel (1908), das Jahrbuch des holländischen Naturschutzvereins (1933) und B. DUVAL seine italienischen Vogelschutz Ausgaben (1932). Kennzeichnend für den puritanischen Charakter von CSÖRGEY und für seine opferbereite Liebe dem Institut gegenüber ist, dass er das ansehnliche Honorar, welches er für die Illustration der genannten italienischen Werke erhielt, zum Erscheinen unseres damals mit grossen finanziellen Schwierigkeiten kämpfenden Jahrbuches, der Aquila, verwendete.

Im Jahre 1935 ging er in Ruhestand mit dem Rang eines Oberdirektors für Versuchswesen. Er zog sich am Balaton (Plattensee) in Ábrahámhegy, in sein dortiges kleines Haus, endgültig zurück. Bis seine Kräfte es erlaubten, verbrachte er die Zeit mit Angeln und mit kleineren Arbeiten um das Haus und im Garten. Die tragische Zerstörung seines so geliebten Institutes im Jahre 1945 (wobei die Original-Exemplare seiner schönsten Vogelbilder auch zugrunde gingen) bedeutete eine grosse seelische Erschütterung für ihn. Jahrelang hörten wir nichts von ihm, später aber zeigte er ein lebendiges Interesse für das Schicksal des wiedererwachenden Institutes. Es begann ein reger Briefwechsel, welcher nur durch seinen Tod sein Ende nahm. Obwohl er in den letzten Jahren sein Gehör beinahe vollkommen verlor, sein Geist und sein Interesse behielten ihre Frische, es klang sogar oft ein gesunder Humor aus seinen Zeilen: er machte Spass aus der alltäglichen Tragödie des Alters, der Verfallenheit die mit dem Alter verbunden ist, die er kaum zu ertragen wusste, doch gegen welche es kein Heilmittel gibt.

Am Anfang Dezember 1961 wurde er mit seiner Frau, die herzleidend war, in das Spital von Tapolca gebracht, da er wegen einer allgemeinen Schwäche und Erschöpfung der Pflege bedurfte. Zwar gab ihnen die tüchtige Behandlung die Lebenslust zurück, doch konnte er gegen die Altersschwäche nicht mehr kämpfen und am 16. Dezember schief er ruhig ein. Er folgte nach einer Woche seiner Frau, deren Ableben ihm taktvoll verheimlicht wurde.

Unsere Obrigkeiten betrachteten ihn als ihren eigenen Toten und sorgten für seine Beerdigung.

Wir verloren in ihm einen hochgeschätzten Vorgesetzten grossen Wissens, klarer Beurteilungsfähigkeit und einen geliebten Kollegen, der der Krankheiten wegen die ihn heimsuchten, nicht alle Pläne durchführen konnte. Das wäre aber nur eine Zugabe zu seiner Tätigkeit gewesen, da sein Lebenswerk auch so Grund zum Stolz war. Er setzte in die Seele unseres Volkes die Liebe zu den Vögeln und den Gedanken des Vogelschutzes und seine Saat brachte schon während seines Lebens reiche Früchte. Gewiss hat diese gut erledigte und erfolgreiche Arbeit dazu beigetragen, dass sein für die geistigen Werte so empfänglicher und für die materiellen Werte so unempfindlicher, puritaner Charakter über alle körperlichen und seelischen Leiden Herr werden konnte. Er hatte ein heiteres, ausgeglichenes und liebenswürdiges Gemüt, wodurch der die Atmosphäre unseres Institutes unvergesslich freundlich und warm-familiär gestaltete. Wir bewahren die Erinnerung an seine Persönlichkeit, an sein beispielhaftes humanes Wesen samt seiner bleibenden Werke und seine Lehre als folgenreiche, edle Tradition.